

Nr 63.

Ankom till riksdagens kansli den 31 juli 1914 kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av en statens vårdanstalt för alkoholister jämte i ämnet väckta motioner. (1:a avd.)

I punkt 16 under sjätte huvudtiteln av den till riksdagen den 18 maj 1914 avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att i avvaktan på den proposition angående inrättande av en statsanstalt för alkoholistvård, som kunde komma att avlåtas, tillsvidare för ändamålet beräkna ett anslag å extra stat för år 1915 av 415,000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel redan under år 1914 utanordna därav erforderligt belopp.

Sedermåra har Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 12 juni 1914 avlåten proposition (nr 155) under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för samma dag föreslagit riksdagen

dels att medgiva, att Venngarns kungsgård i S:t Olovs socken av Stockholms län må den 14 mars 1915 upplåtas till anordnande av en statens vårdanstalt för alkoholister;

dels att på extra stat för år 1915 anvisa ett belopp av 405,000 kronor, därav 325,000 kronor för anordnande av nämnda vårdanstalt och 80,000 kronor för anstaltens förseende med inventarier, med rätt för Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel redan under år 1914 utanordna därav erforderliga belopp;

dels ock att å extra stat för år 1915 anvisa ett förslagsanslag av 10,000 kronor för bestridande av anstaltens driftkostnader.

Beträffande den av departementschefen lämnade utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till statsrådsprotokollet.

Vidare har i en inom första kammaren av herr *E. Lindblad* väckt motion (nr 90) hemställts, att riksdagen måtte besluta *dels* att hos Kungl. Maj:t begära nytt förslag till en statsanstalt för alkoholister förlagd på kronoegendomen Ådö i Helgesta socken i Södermanland, beräknad för 50 patienter till en början och med utvecklingsmöjligheter för ett större antal, *dels ock* att en undersökning verkställes, huruvida och på vilka villkor på kronoegendomen Ridö i Mälaren ett kolonat för alkoholister kunde av Frälsningsarmén inrättas.

Slutligen har i två likalydande motioner, väckta den ena (nr 91) inom första kammaren av herr *C. G. Ekman* och den andra (nr 235) inom andra kammaren av herr *J. M. Juhlin*, hemställts, att riksdagen, med avslag å Kungl. Maj:ts proposition i ämnet, må *dels* besluta förlägga den blivande statsanstalten för alkoholister till Ådö kronoegendom i Helgesta socken av Södermanlands län, *dels ock* för anstaltens anordnande på extra stat för år 1915 anvisa 550,000 kronor eller det mindre belopp, som vid skälig jämkning kan befinnas nödigt, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1914 av tillgängliga medel utanordna erforderligt belopp.

Beträffande de skäl motionärerna anfört till stöd för sina framställningar tillåter sig utskottet hänvisa till motionerna.

Utskottets
yttrande.

Av förarbetena till lagen om behandling av alkoholister den 30 juni 1913 (interneringslagen) framgår, att det ansetts nödvändigt, att, innan lagen trädde i kraft, det funnes en statsanstalt för mottagande av de alkoholister, som äro att betrakta såsom farliga eller som av andra anledningar icke lämpa sig för behandling vid enskilda eller kommunala anstalter. Till följd härav gjordes lagens ikraftträdande beroende av Kungl. Maj:ts prövning.

Kungl. Maj:t har nu framlagt förslag till upprättande av en statsanstalt för omförmälda ändamål. Frågan har, innan den förelagts riksdagen, undergått behandling av tre särskilda sakkunnignämnder, varjämte vederbörande myndigheter och nykterhetskommittén yttrat sig däri. Såsom resultat av utredningen har i avseende å anstaltens förläggning framgått två förslag, det ena att anordna densamma på Venn-garns kungsgård i Stockholms län (5 km. norr om Sigtuna) och det andra att förlägga anstalten till kronoegendomen Ådö i Södermanlands län.

I avseende å dessa båda förslag har departementschefen anført, att vad egendomarnas läge beträffar kunde Ådö vid ett första betraktande synas hava ett givet företräde därutinnan, att egendomen på alla sidor vore omsluten av vatten. Med hänsyn till möjligheten att hindra rymning från anstalten och insmuggling av rusdrycker vore detta naturligtvis av en viss vikt. Emellertid hade departementschefen av anförda skäl icke funnit, att Ådö i avseende å läget erbjöde några så väsentliga företräden framför Venngarn, att dessa borde fälla utslaget i fråga om valet av plats.

I ovannämnda motioner har ur bevakningssynpunkt synnerligen stort avseende fästs vid Ådös egenskap av att utgöra en ö; och har i herr C. G. Ekmans och herr J. M. Juhlin's motioner bland annat åberopats uttalanden från några enskilda alkoholistanstalter. Från ledaren för en annan enskild alkoholistanstalt, belägen å Härnö, kyrkoherden A. Flentzberg, har till utskottet överlämnats ett på nyssnämnda motionärens begäran avgivet yttrande, som i någon mån synes jäva motionärernas uppfattning i denna fråga. Kyrkoherden Flentzberg har bland annat anført följande:

Avskilt läge, exempelvis på en ö, underlättade föga bevakningen *under arbetet* och minskade ej egentligen behovet av bevakningspersonal, men vore i det hänseendet till gagn, att besök av löst folk minskades eller nästan kunde förhindras. Erfarenheten gäve för övrigt vid handen att icke ens ett isolerat öläge hindrade insmuggling av rusdrycker. Det isolerade läget, synnerligast där det vore alltför exklusivt, hade också sin avigsida. Patienterna borde nämligen stålsättas emot frestelserna, som komme att möta dem, sedan de utskrivits från anstalten. Men uppenbart vore, att den utskrivne icke vore så väl rustad, som han borde och kunde vara, om han efter ett års isolering plötsligt förflyttades i full frihet mitt i livets brus. Bättre stode han sig, om han efter exempelvis ett halvt års vistelse på anstalten så småningom erhöle större rörelsefrihet och förtroendeuppdrag av vidgad betydelse. Men för att kunna skänka denna fostran finge ej anstalten vara för isolerad.

Vid övervägande av frågan om vilkendera av de föreslagna egendomarna med avseende å läget bäst lämpar sig som plats för den blivande vårdanstalten, har utskottet icke kunnat dela den mening motionärerna uttalat, utan har utskottet i likhet med departementschefen funnit något hinder med hänsyn till belägenheten icke möta att förlägga anstalten till Venngarn.

Vid en jämförelse i andra hänseenden emellan Venngarn och Ådö är att märka, att det till Venngarn hörande jordbruket är betydligt större än jordbruket på Ådö och att samma förhållande råder i fråga

om skogen å dessa båda egendomar. Åker- och tomtarealen vid Venn-garn utgör omkring 350 hektar, varav för närvarande omkring 215 hektar åker äro under huvudgårdens bruk. Skulle det visa sig, att sistnämnda areal är något för stor för ett rationellt utnyttjande av jorden för anstaltens räkning, saknas, enligt vad departementschefen meddelat, ej möjlighet att få delar av området utarrenderade. Frågan om huru stort område lämpligen bör tillhöra anstalten lärer för övrigt icke kunna avgöras, förr än man, efter det anstalten trätt i verksamhet, hunnit förvärva någon erfarenhet om behovet i sådant avseende. De olägenheter av ett alltför stort jordbruk, som i herrar Ekmans och Juhlins motioner omnämnts, torde emellertid med hänsyn till de av utskottet sålunda framhållna omständigheterna icke böra tillmätas någon betydelse. Vid Ådö utgör åkerarealen endast omkring 70 hektar, en areal, som enligt vad från flere håll framhållits är för liten för en anstalt med det nu avsedda antalet av 100 patienter. Herr Lindblad påpekar visserligen i sin ovanberörda motion, att i händelse av anstaltens utvidgning åkerjord i närheten av Ådö på fastlandet skulle kunna arrenderas eller köpas. Detta skulle emellertid enligt utskottets mening medföra alltför stora svårigheter med hänsyn till anstaltens skötsel och torde ej böra komma i fråga.

På grund av det nu anförda och med hänsyn till den erkänt stora betydelse jordbruks-, trädgårds- och skogsarbeten hava för en framgångsrik alkoholistvård, anser utskottet, att Venn-garn ur nu omhandlade synpunkter bör tillerkännas ett avgjort företräde framför Ådö.

Vid en jämförelse mellan anläggningskostnaderna för en anstalt å Venn-garn och en sådan på Ådö framträder genast fördelen av att på Venn-garn kunna i större utsträckning använda redan befintliga byggnader för anstaltens räkning. Den av Kungl. Maj:t beräknade anläggningskostnaden utgör 405,000 kronor, därav 80,000 kronor för anskaffning av inventarier. Det kostnadsförslag, som av inom civildepartementet tillkallade sakkunniga uppgjorts för en anstalt, förlagd till Ådö, avsedd för 100, succesive 150 patienter, slutar å ett belopp av 553,200 kronor, däri inberäknat 68,000 kronor för inventarieanskaffning. Med hänsyn till driftkostnaderna föreligger däremot icke någon avsevärdare skillnad emellan de approximativa beräkningarna för den av Kungl. Maj:t föreslagna anstalten å Venn-garn och den av nyssnämnda sakkunniga planerade anstalten på Ådö.

I herrar Ekmans och Juhlins motioner har anmärkts, att såväl anläggnings- som driftkostnaderna för anstalten å Venn-garn blivit alldeles för lågt beräknade i det förslag, som ligger till grund för Kungl. Maj:ts

proposition, samt att särskilt driftkostnadernas storlek enligt de ifråga-
varande båda alternativen skulle tala för anstaltens förläggande till Ådö.

Vad i nyssnämnda motioner anförts, har emellertid icke kunnat
rubba utskottets på den av departementschefen lämnade utredningen i
ärendet grundade uppfattning, att även ur kostnadsynpunkt Venngarn
bör givas ett avgjort företräde framför Ådö såsom plats för den till-
ämnade vårdanstalten.

Utskottet övergår härefter till en närmare granskning av det utav
Kungl. Maj:t framlagda förslaget.

Den till grund för detsamma liggande kostnadsberäkningen upp-
tager följande poster:

Patientbyggnaden	190,000: —
Ändringar i slottet	7,000: —
Reparationer å andra byggnader	5,000: —
Anläggningar för värme, vatten och belysning:	
Värmeledning i patientbyggnaden	kr. 25,000: —
» i slottet	» 5,200: —
Ledningar för vatten och avlopp	» 42,000: —
Pumphus	» 1,000: —
Anläggning för elektrisk belysning	» 31,500: —
Åskledare, telefon- och ringledningar ...	» 1,800: —
	<hr/> 106,500: —
Arkitekt- och kontrollantarvoden m. m.	16,500: —
	<hr/> Kronor 325,000: —
Härtill kommer för anskaffning av lantbruksinventarier ...	kr. 40,000: —
och av inre inventarier, incl. verktyg	» 40,000: —
	<hr/> Kronor 80,000: —

I slottet skulle inrymmas bostad åt föreståndare och bokhållare,
expeditionslokaler, gästrum och samlingsal m. m., detta med iaktta-
gande av all varsamhet i förhållande till de historiskt intressanta
delarna av slottet. Nybyggnaden för patienterna har avsetts att för-
läggas på en omkring 300 meter från slottet belägen, men från detta
icke synlig plats, och komme möjligen lämpligare plats för nybygg-
naden att utses, efter det beslut om anstaltens byggande och förläg-
gande till Venngarn fattats. Såsom redan nämnts skulle patientbygg-
naden avses för 100 patienter. I fråga om patienternas sovrum har
departementschefen anfört, att vid byggnadens utförande komma att

tillses, att en golvyta av minst 6 kvadratmeter och icke lägre luftutrymme än 18 kubikmeter beredd varje patient.

Utskottet får, efter det några av dess ledamöter på platsen tagit kännedom om förhållandena, meddela, att utskottet icke funnit något att erinra mot den tillämnade användningen av slottet, utan snarare betraktar det som en fördel, att denna byggnad med sina jämförelsevis stora resurser, på sätt nu är föreslaget, kommer att tagas i bruk. Den för patientbyggnaden föreslagna platsen finner utskottet vara lämplig. Beträffande det utrymme, som i denna byggnad avsetts för patienternas sovrum, vill det synas utskottet, som om detta bort kunna ytterligare något begränsas. Det lär nämligen svårligen kunna anses nödvändigt att för en anstalt av nu förevarande slag i avseende å luftutrymmet per patient följa nära nog samma beräkningar, som gälla i fråga om t. ex. vårdanstalter för sinnessjuka. Utskottet vill därför som sin mening uttala, att därest det framdeles visar sig behöfligt att kunna mottaga flere patienter än nu beräknats, detta bör åtminstone försöksvis kunna ske genom ytterligare beläggning i redan befintliga större rum, varigenom anläggningskostnaden, fördelad på varje patient, blir något reducerad.

Enligt vad departementschefen meddelat, är det ställt i utsikt att erhålla elektrisk kraft till belysning och drivkraft från statens blivande kraftledning utmed linjen Uppsala—Stockholm. Ehuru vattenfallsstyrelsen ej ansett sig kunna göra något bindande uttalande angående möjligheten att erhålla dylik kraft på antytt sätt, syntes sannolikheten härför vara så stor, att departementschefen vid beräkning av anstaltens anläggningskostnad ansett sig kunna utgå från att kraft kan för ändamålet erhållas på nämnda sätt. För de anläggningar, som i sådant fall erfordras vid Venngarn, har beräknats en kostnad av 21,000 kronor, samt för reservmaskineri 10,500 kronor eller tillhoppa 31,500 kronor; dock har departementschefen uttalat, att det syntes framdeles böra tagas i övervägande, huruvida icke kostnaden för reservmaskineri skulle kunna inbesparas.

Utskottet finner det visserligen kunna innebära en lycklig lösning av belysningsfrågan, om kraft till elektrisk belysning, på sätt Kungl. Maj:t avsett, hämtades från statens blivande kraftledning utmed linjen Uppsala—Stockholm. Då emellertid denna anordning icke är den enda, som kan sättas i fråga, samt upplysning ännu icke kan vinnas om det pris, till vilket elektrisk kraft på detta sätt kan erhållas och om de kostnader för ledningar m. m., som anstalten komme att få vidkännas, anser utskottet att för närvarande några medel för ändamålet icke böra

beviljas, utan att frågan bör bliva beroende på förnyad framställning från Kungl. Maj:t. Från det nu begärda anslaget torde därför böra avdragas ett belopp av 31,500 kronor. I detta samband vill utskottet uttala, att en elektrisk belysningsanläggning med eget maskineri, som av tillkallade sakkunniga beräknats kosta 37,500 kronor, enligt utskottets mening ställer sig såväl i anläggning som drift alltför dyrbar för att böra komma till utförande.

I övrigt har utskottet icke haft något att anmärka emot den av Kungl. Maj:t framlagda planen för anstaltens anläggning eller det härför begärda anslagsbeloppet.

Driftkostnaderna för anstalten hava approximativt beräknats till 103,000 kronor, varav 25,500 kronor skulle behöva täckas medelst bidrag av statsmedel. Då anstalten beräknats bliva färdig hösten 1915, har för nämnda år begärts ett förslagsanslag av 10,000 kronor för bestridande av driftkostnaderna under sistnämnda år.

Emot denna framställning har utskottet intet att erinra.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet med avstyrkande av det i ovannämnda motioner innefattade förslaget om anstaltens förläggning till Ådö förordade Kungl. Maj:ts framställning i ämnet, dock med nedsättning av anslagets belopp från 405,000 kronor till 373,500 kronor eller med 31,500 kronor.

I herr Lindblads ovanberörda motion har jämväl föreslagits, att en undersökning måtte verkställas, huruvida och på vilka villkor på kronoegendomen Ridö i Mälaren ett kolonat för alkoholister kunde av Frälsningsarmén inrättas. Då detta förslag, enligt utskottets mening, icke står i direkt samband med det nu förevarande ärendet angående inrättande av en statens vårdanstalt för huvudsakligen farliga alkoholister samt frågan om i vad mån på enskilt initiativ upprättade anstalter, vare sig de bliva erkända såsom allmänna anstalter eller icke, böra understödjas med statsmedel utgör ett spörsmål, som i första hand bör av Kungl. Maj:t prövas, anser sig utskottet för närvarande böra avstyrka motionen även i denna del.

Utskottet hemställer sålunda,

att Riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med avslag å herr Lindblads samt herrar Ekmans och Juhlines ovanberörda motioner, må

a) medgiva, att Venngarns kungsgård i S:t Olovs socken av Stockholms län må den 14 mars 1915

upplåtas till anordnande av en statens vårdanstalt för alkoholister;

b) på extra stat för år 1915 anvisa ett belopp av 373,500 kronor, därav 293,500 kronor för anordnande av nämnda vårdanstalt och 80,000 kronor för anstaltens förseende med inventarier, med rätt för Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel redan under år 1914 utanordna därav erforderliga belopp;

c) å extra stat för år 1915 anvisa ett förslagsanlag av 10,000 kronor för bestridande av anstaltens driftkostnader.

Stockholm den 31 juli 1914.

På statsutskottets vägnar:

F. CL:SON WACHTMEISTER.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:
 från första kammaren: herrar greve *F. Cl:son Wachtmeister*, *S. H. Kvarnzelius*,
O. Jonsson, *H. F. Lamm*, greve *Ph. O. L. Klingspor*, *A. N. Hahn*, *A. C. Lindblad*, *C. G. Ekman*, *G. M. H. Ekelund*, greve *N. F. Posse*, *I. S. Almer* och *A. R. Rooth* samt
 från andra kammaren: herrar *A. Ekman*, *J. Ström*, *G. Odqvist*, *J. B. Eriksson*
 i Grängesberg, *J. Olofsson* i Digernäs, *A. P. Gustafsson* i Örebro, *G. A. Molin* i Södertälje, *H. Lemke*, *J. Andersson* i Stårte, *J. Erlansson*, *K. O. Strid* och *J. A. Ingvarson*.

Reservation

av herr *C. G. Ekman*.